Vrienden van Titus Brandsma

November 2021

Adoro Te - Verborgen God

Velen van ons ervaren God als verborgen. Dat is niet nieuw, niet iets van deze tijd. Reeds tweeëneenhalf duizend jaar geleden verzuchtte Jesaja in ballingschap: 'Werkelijk, Jij bent een verborgen God' (Jes 45,15). Alle eeuwen door hebben gelovige mensen hem dit nagezegd. Tot en met Titus Brandsma. Voor hem was de verborgenheid van God een diep doorleefde en uiterst levende werkelijkheid.

In zijn gevangeniscel in Scheveningen bad Titus, na het middageten, de bekende hymne Adoro Te. In 'Mijn cel' zegt hij hierover: 'Het Adoro Te is mijn meest geliefd gebed geworden, ik zing het soms halfluid.' Waarover zingt dit lied? De eerste en de laatste strofe luiden aldus.

Ik aanbid U innig toegewijd,
verborgen Godheid,
die onder deze tekenen zijt
werkelijk verborgenheid.

O mocht ik schouwen U
met ongesluierd gelaat
en smaken het geluk
uw heerlijkheid te zien.

Titus kende dit lied van buiten. Hij bad het dagelijks en iedere zaterdagavond zong hij het samen met zijn medebroeders tijdens het Marialof. De hymne heeft Titus diep geraakt. Hij was ermee vertrouwd. Zo nam hij het mee de gevangenis in. Daar zong hij het 'halfluid', op zijn knieën, na het middageten: soep met brood. Biddend drong het tot hem door: werkelijk, God ís verborgen. Niet zo nu en dan. Niet hier en daar. Altijd en overal ís God verborgen aanwezig.

Na dit aanbiddingsmoment stak Titus een pijpje op, liep wat heen en weer in zijn kleine cel of sleep zijn nagels, die inmiddels 'te lang geworden waren en waarvoor ik geen schaartje kon vinden'. God is verborgen aanwezig in de meest gewone dingen: een pijpje tabak, heen en weer lopen, nagels vijlen.

Gods verborgen aanwezigheid is hoopvol voor wie er vertrouwd mee werd en eruit ging leven. Het schouwen van zijn verborgenheid kan ons zelfs zo vertrouwd worden, dat we er blij van worden. Onze God komt niet als een duveltje uit een doosje, Hij is geen paaseitje dat ergens verstopt werd of een goocheltruc.

In het concentratiekamp Dachau wordt Titus' verborgen omgang met God zwaar op de proef gesteld. Het *Adoro Te* sleept hem erdoorheen. Wanneer de kampbewaker hem in elkaar heeft geranseld, bidt hij samen met zijn medebroeder Rafaël Tijhuis het *Adoro Te.* Gehavend in zijn broze lijf, bleef hij overeind in Gods verborgen nabijheid.

Kees Waaijman

ADORO TE DEVOTE

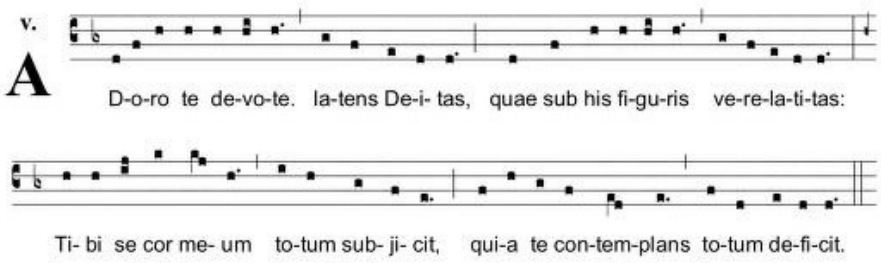

Pastor Ludwig Deimel

In de aanloop naar de zaligverklaring van Titus Brandsma is in de Nederlandse kranten een oproep gedaan naar getuigenissen van mensen die Titus Brandsma gekend hebben. Door veel mensen is daarop gereageerd, uit alle lagen van de bevolking. Daarom weten we van zijn doen en laten in het daagse leven, van zijn gevangenschap in Scheveningen, Amersfoort en Kleve, en natuurlijk ook van Dachau. Al deze getuigenissen laten zien hoe mensen hem ervaren hebben.

Pastor Ludwig Deimel *was tijdens de oorlog kapelaan in de Stiftskirche van Kleve en geestelijk verzorger in de gevangenis aldaar. Hij heeft een lang verslag geschreven over zijn contact met Titus Brandsma, over de situatie van Titus in de gevangenis en hoe hij hem ervaren heeft. Ook beschrijft hij uitgebreid over de pogingen om Titus te laten ontkomen aan internering in Dachau.*

Pastor Deimel: 'De gevangenis van Kleve viel onder het ministerie van Justitie. De geheime staatspolitie bracht hier wel haar gevangenen in bewaring om te wachten op verder transport, maar de SS had zelf geen sleutels, zeker niet van de cellen van de gevangenen. Dat was een groot verschil. Het meeste personeel was al van voor 1933 in dienst en uitgesproken antinazi. De behandeling en het eten van de gevangenen was redelijk. De gevangenen konden gebruik maken van de bibliotheek en gesprekken hebben met de geestelijke verzorgers, zo vaak ze wilden, bijvoorbeeld onder het mom van te willen biechten. Ook Titus maakte daar veel gebruik van, zodoende hebben wij veel met elkaar gesproken.'

Een fijnzinnige oude man

'Toen ik hem leerde kennen droeg hij een zwart pak zoals wereldheren dat gewend waren. Zijn gelaat drukte een fijnzinnige gevoeligheid uit, zijn bewegingen waren soepel en elastisch. Hij was een fijnzinnige oude man geworden, waar de buitengewone hoge ontwikkeling vanaf straalde. … Daarbij was hij in het volle bezit van zijn geestelijke vermogens en wij hebben over veel onderwerpen met elkaar gesproken, zoals over het existentialisme en over Karl Jaspers. … Ik heb hem nooit terneergeslagen of verdrietig gezien, hij was altijd opgewekt en vriendelijk. … Met deze stille opgewektheid en vriendelijkheid straalde hij een grote bescheidenheid en gelijkmoedigheid uit.' …

'Ik bracht hem andere lectuur mee en veelvuldig lichte levensmiddelen die hij goed verdragen kon. Mijn moeder zaliger gaf die voor hem mee, zoals witbrood met goede boter en ham en zachtgekookte eieren. Ik gaf hem op mijn werkdagen de H. Eucharistie. Zijn allereerste wens in de gevangenis was om zelf de H. Mis te kunnen vieren maar dat mocht helaas niet. Des te meer maakte hij van de mogelijkheid gebruik de H. Eucharistie te kunnen ontvangen. Dan was hij steeds van een kalme en rustige aandacht bezield.'

▲ *Bij de hoofdingang van de gevangenis is, bij gelegenheid van zijn zaligverklaring, een plaquette ter herinnering aan Titus Brandsma aangebracht.*

'Wanneer ik met hem sprak ging het allereerst over zijn situatie en de stappen die gezet moesten worden om hem te helpen. Meteen de eerste dagen toen ik hem had leren kennen heb ik grondig met hem overlegd wat er voor hem gedaan kon worden. Het beste uitgangspunt om hem te redden was zijn slechte gezondheidstoestand. We kwamen overeen dat de paters in Nijmegen de Gestapo in Den Haag zouden voorstellen

de in bewaringstelling in een concentratiekamp om te zetten in een dwangverblijf in een Duits klooster op grond van 'onbekwaamheid tot gevangenschap'. Dat kwam vaker voor. Het was een soort huisarrest, waarbij Titus zich dan beschikbaar moest houden voor de politie. Hiervoor leek Bamberg het meest geschikt omdat dit klooster een grote tuin had.'

Dan gaat Deimel uitgebreid in op alle pogingen om contact te leggen, om Nijmegen te overtuigen dat hun boodschapper betrouwbaar is. Om de prior van het klooster van Bamberg te bereiken en hem van de dringende noodzaak van zijn medewerking te overtuigen. Maar tegen de tijd dat het verzoek eindelijk zijn bestemming kan bereiken is Titus al afgevoerd naar Dachau.

◄ *Huidige gevangenis van Kleve*

De eeuwigheid voor ogen

'Zijn deugdzaamheid had niets opvallends, maar scheen vanzelfsprekend te zijn. Het wekte niet de indruk dat hij er moeite voor moest doen om gelijkmoedig, geduldig, tevreden, opgewekt en rechtvaardig in zijn oordeel te zijn. Ik ben ervan overtuigd dat pater Titus de hemel als het enige doel van zijn leven beschouwde, dat hij steeds de eeuwigheid voor ogen had, anders is zijn gehele houding niet te verklaren.'

Deimel besluit zijn verslag met: 'Op vrijdag, de dag voor zijn vertrek naar Dachau, mocht ik hem voor de laatste keer de H. Communie geven. Ik was toen zeer onder indruk om aan zo een bijzonder mens, vol van heiligheid, het Lichaam van de Heer te mogen geven.'

Hettie Berflo

NIEUWE WEBSITE!

www.titusbrandsmavrienden.nl

Tot nu toe waren we te gast op de website van het Titus Brandsma Memorial, maar nu hebben we een eigen website. Hier vindt u nieuws betreffende Titus Brandsma, zoals natuurlijk het proces van zijn heiligverklaring, onze publicaties, de Vriendenkrant en de relevante gegevens van de Stichting

Uit het Titus Brandsma archief

Het briefje in de hoed
Bij de eigendommen van Titus Brandsma, die na zijn dood in Dachau teruggestuurd werden naar Nijmegen, bevond zich ook zijn hoed. Aangezien alles schaars was in de oorlog en hij geen goede hoed meer had, dacht de prior van het klooster in Nijmegen de hoed van Titus goed te kunnen gebruiken, maar de hoed paste niet. Hij vroeg een bekende hoedenmaker om de hoed aan te passen. De man stelde echter voor de hoed te ruilen voor een andere die wel paste. Een goed idee. De prior ging tevreden met een passende hoed weg. De hoedenmaker bekeek de hoed eens nauwkeurig en ontdekte toen dat achter de rand aan de binnenkant zorgvuldig toegevouwen briefjes zaten. Negen dunne velletjes papier, dicht beschreven in het kleine, maar heldere handschrift van Titus. Het bleek een ontwerp voor een rekest, een poging om te ontkomen aan deportatie naar Dachau door in een ander klooster in Nederland of Duitsland geïnterneerd te worden.

Titus beschrijft uitvoerig zijn slechte gezondheid: *Magenleiden, Urine-infection, Unternährung uns Schwäche, Dysenterie*. Genoeg reden om met angstige gevoelens een verblijf in Dachau tegemoet te zien. Maar dat is het niet alleen. Ook over zijn psychische gesteldheid schrijft hij:

'Ook voelt ondergetekende dat hij er psychisch geleidelijk erg op achteruit is gegaan. Op de eerste plaats lijdt hij meer en meer aan slapeloosheid, terwijl hij vroeger uitstekend slapen kon. Het komt herhaaldelijk voor dat hij de gehele nacht niet slaapt. Meestal kan hij in de voornacht niet inslapen en normaal genomen ligt hij iedere nacht vanaf een a twee uur aan een stuk wakker. Het is een hoge uitzondering, wanneer hij eens tot drie of vier uur kan blijven doorslapen.

Ook geeft Titus aan meer en meer te lijden aan concentratiestoornissen en geheugenzwakte, ja hij constateert zelfs symptomen van hallucinatie.

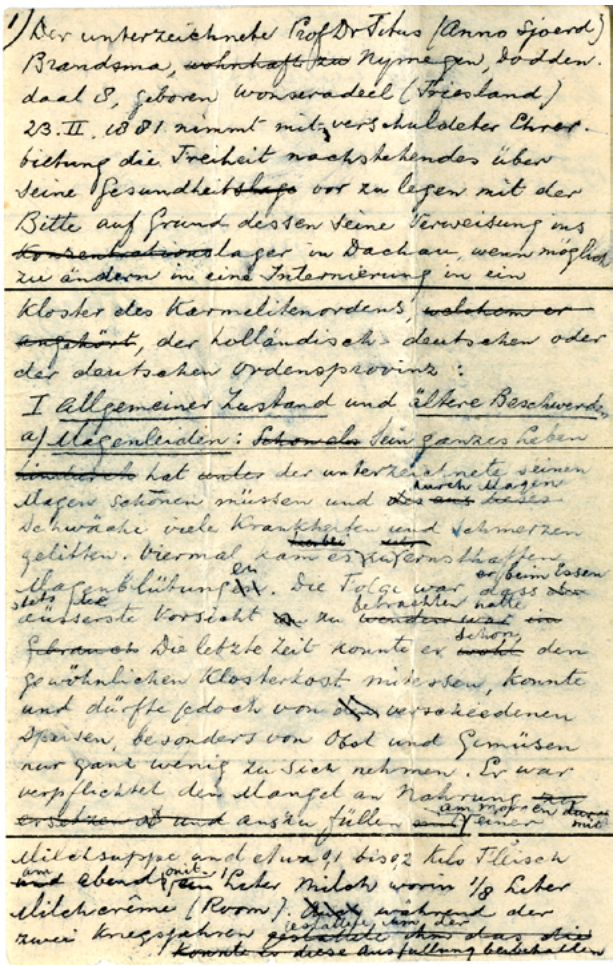

De brief eindigt: *'…derhalve is hij zo vrij te verzoeken Schutzhaft in Dachau te willen wijzigen in een internering in een klooster'*. Hij noemt een heel rijtje kloosters op, zowel in Nederland als in Duitsland. Maar het mocht

niet baten. Toen het verzoekschrift uiteindelijk in het klooster in Nijmegen aankwam, om doorgezonden te worden naar Den Haag, aarzelde de prior om het te versturen, bang de situatie van Titus eerder te verergeren. Hij deed het uiteindelijk toch, maar toen was Titus al op weg naar Dachau. De brief is trouwens nooit beantwoord.

Deze eerste opzet van het rekest, zoals gevonden in de hoed, bevat heel veel verbeteringen, wijzigingen en doorhalingen. Het is duidelijk dat Titus zo zorgvuldig mogelijk probeerde zijn zaak te bepleiten. Maar misschien zeggen al die doorhalingen en verbeteringen ook wel iets over de fysieke en psychische toestand die hij beschrijft, zoals zij concentratiestoornissen.
Ook is het opvallend dat de gevangenispastor Deimel in zijn getuigenis wel schrijft over de zwakke fysieke gesteldheid van Titus, maar niets over zijn psychische zwakte. Maar misschien zegt dat meer over Titus?

(De vertaling van de Duitse tekst van de briefjes is overgenomen uit de biografie 'Titus Brandsma, de man achter de mythe' van Ton Crijnen (2008).

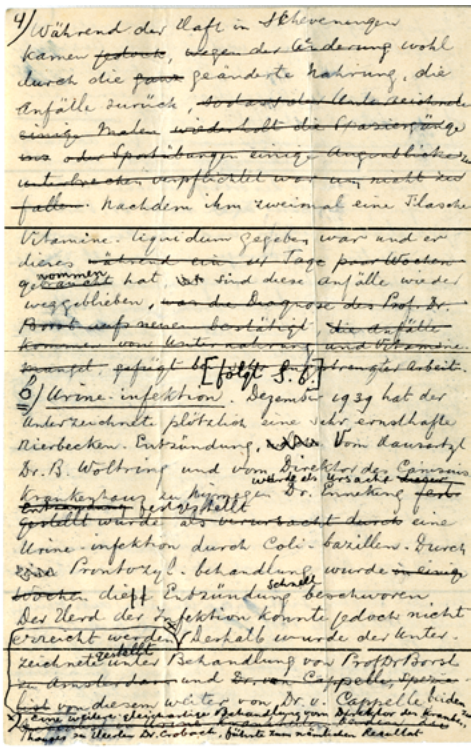

Heiligverklaring Titus Brandsma weer een stap dichterbij

De postulator van het generaal bestuur van de Karmelorde in Rome laat het volgende weten:

Bericht vanuit Rome
Op 9 november 2021 hebben de kardinalen en bisschoppen, die lid zijn van de Congregatie voor de Heiligverklaringen, in hun gewone vergadering een positief besluit genomen inzake de heiligverklaring van Titus Brandsma. De prefect van de congregatie, kardinaal Marcello Semeraro, zal spoedig de conclusies ter goedkeuring voorleggen aan de Paus. Als de Paus de conclusies bevestigt, zal hij de consistorie bij elkaar roepen waarin hij de heiligverklaring aankondigt.

De Nederlandse Provincie van de Karmelieten is dankbaar voor de positieve resultaten die tot nog toe zijn bereikt. Ze hoopt dat de aankondiging van de heiligverklaring van Titus Brandsma spoedig zal plaatsvinden en dat het leven en de spiritualiteit van Titus velen zal inspireren.

Scholenproject in Boxmeer

Rondom de onthulling van het gedenkteken Titus Brandsma in Boxmeer is ook een scholenproject gestart, want: 'kinderen moeten weten wat er met mensen gebeurd is in die tijd'. Aldus Toke Lucassen - Moeskops die vanuit haar jarenlange ervaring in het onderwijs meteen het idee had de onthulling van het gedenkteken aan te grijpen om ook kinderen van basisscholen kennis te laten maken met Titus Brandsma. Want, zo zegt ze: 'een gedenkteken is heel goed, maar het moet ook gaan leven'. Ze citeert Daniel Libeskind, de architect van het Holocaustmonument in Amsterdam: 'Als het gedenkteken af is, dan begint het pas'.

Toke vertelt enthousiast over haar ervaringen met dit project. "Ik ben op drie basisscholen geweest voor de groepen 7 en 8 met een gastles over Titus Brandsma, vergezeld met Hans Lucassen en een andere keer samen met Riek Hermans. Dat was heel inspirerend. De onderwijzer had de kinderen al voorbereid over dit onderwerp, zodat wat ik vertelde goed kon aansluiten. Het plan was om de kinderen uit te nodigen bij de onthulling van het monument, maar ook hier gooide het coronavirus roet in het eten. Tijdens de gastles hebben alle kinderen een kleine papieren vlag gekregen om zelf in woorden en tekeningen iets uit te drukken wat ze belangrijk vonden. Het gedenkteken van Juul Baltussen geeft allerlei details weer over het leven van Titus Brandsma, waar ze bij kunnen aansluiten. Hierdoor wordt het voor kinderen heel aanschouwelijk: de koffer natuurlijk, de teksten, de pen, zijn handschrift, ook de martelaarstak die zo mooi omhoogsteekt. De kunstenaar had gezegd dat de handgreep van de koffer kan bewegen.

▲ *Toke Lucassen - Moeskops*

Dus later, toen ik weer op die school was, kwamen er twee meisjes naar me toe die enthousiast vertelden dat zij dat gedaan hadden. "Zo gaat zo'n gedenkteken leven".

▲ *Foto van de leerlingen*

"Het heeft me veel gedaan om met deze klassen over Titus te spreken. Hun heel directe reacties laten mij beseffen wat Titus ook voor mij betekent. Voor de kinderen is het belangrijk dat wat er nu speelt in de maatschappij, wat ze op de televisie zien, met het leven van Titus te kunnen verbinden. Ik was op een school in de tijd van de moord op Peter R. de Vries, ook iemand die opkwam voor gerechtigheid. Door dit ter sprake te brengen konden we een direct verband leggen met Titus als journalist. Tot slot kregen alle kinderen als aandenken een pen, omdat Titus een echte schrijver was."

Een van de kinderen maakte dit gedicht:

Ik ben tegen oorlog!
Ik ben voor vrede.
Maar toch
zijn er mensen die
nu niet meer leven.
Was er maar geen oorlog
en ook geen geweld.
Titus Brandsma is onze held.
Altijd vrede, altijd liefde.
Waarom konden we daar
niet voor zorgen met
z'n allen. Geen geweld,
niet gewond, beter gezond.
Geen geweren, geen wapens,
lag ik nu maar onder de lakens,
Iedereen is goed,
iedereen is blij. Nu zijn
we helemaal vrij.
Ik ben tegen, ja, tegen
oorlog! Help je mee?

Een gedicht van Margot, groep 8

Nieuwe uitgave

• Bidden met Titus Brandsma – een novene

Een novene is een gebed van negen dagen.

Wij vragen God om een bijzondere gunst op voorspraak van Titus Brandsma.

Prijs: **€3,00**
excl. verzendkosten)

Overige uitgaven

• Vriendenboek Titus Brandsma

Titus Brandsma wordt in dit boek van verschillende kanten belicht, als filosoof, journalist en hoogleraar, emancipator en vredesstichter, verzetsheld en dierenvriend.
Iedere keer een paar pagina's waarin hij in beeld en aan het woord komt. Vensters waardoor we een glimp opvangen van het innerlijk van deze bezige en toch zo stille karmeliet, die zo vurig verlangde te leven uit God.

- *Tekst en beeld:* *Kees Waaijman*
- *Redactie:* *Hettie Berflo*

Prijs: **€19,90**
excl. verzendkosten)

Verkoop van onze publicaties:

- **Titus Brandsma Memorial** , Stijn Buysstraat 11, 6512 CJ Nijmegen
- **Karmel Boxmeer** , Steenstraat 39, 5831 JA Boxmeer
- **Bestelling per mail:** titusbrandsmavrienden@karmel.nl

Vrienden zoeken vrienden

Titus Brandsma leeft!

Veel mensen voelen zich door hem geïnspireerd, omdat zijn gedachtengoed waardevol en tijdloos is. Ze zien Titus als een dierbare vriend en willen dat gedachtengoed doorgeven.

Wordt u ook een Vriend van Titus Brandsma? Van harte welkom!

U wordt reeds Vriend voor € 10,- per jaar. Vrienden van Titus Brandsma ontvangen 2x per jaar de Tituskrant.

Meld u aan:
- telefonisch: 024-3602421
- per email: titusbrandsmavrienden@karmel.nl
- per post: Steenstraat 39, 5831 JA Boxmeer

Stichting Vrienden van Titus Brandsma
Bank: NL62 RABO 0135897491
NL11 ABNA 0230007732

ANBI
Uw giften zijn aftrekbaar voor de belasting:

- eenmalig of periodiek
- als legaat of erfenis

Voor meer informatie kunt u contact opnemen via titusbrandsmavrienden@karmel.nl

Bent u al Vriend van Titus Brandsma, maar heeft u uw e-mailadres nog niet doorgegeven? Dan verzoeken wij u vriendelijk dit alsnog te doen, via: titusbrandsmavrienden@karmel.nl

Dank u wel!

• Titus Brandsma een blijvende bezieling

Korte teksten van Titus Brandsma die uitnodigen tot 'enige rust en bezinning' in de stroom van het leven en het rumoer van de tijd, zodat onze blik 'tot de diepte kan boren'.

We komen Titus in deze overwegingen in levenden lijve tegen, we horen als het ware zijn stem: de wereld met Gods ogen zien; anderen gelukkig maken; mystiek metterdaad; niet wegkijken van het lijden; vredelievend zijn; kijken met de ogen van de liefde; God zien.

- *Tekst:* *Kees Waaijman*
- *Redactie:* *Hettie Berflo*

Prijs: **€10,00**
excl. verzendkosten)

Colofon

Uitgave van:
Stichting Vrienden van Titus Brandsma

Administratie:
Steenstraat 39
5831 JA Boxmeer
E-mail: titusbrandsmavrienden@karmel.nl
www.titusbrandsmavrienden.nl

Redactie:
Hettie Berflo
Sanny Bruijns

Bank:
RABO: NL62 RABO 0135897491
ABN-AMRO: NL11 ABNA 0230007732
t.n.v. Vrienden van Titus Brandsma